

JOSE
SARAMAGO
Pluta de piatră

Traducere și note de Mirela Stănciulescu

POLIROM
2015

La ieșire, José Anaïço i-a spus directorului, Dacă apar prietenii mei, spuneți-le că nu întârzii mult, Da, domnule, mergeți liniștit, a răspuns omul, fără să-și ia ochii de la Joana Carda, dar nu o privea cu poftă, doar cu o vagă neîncredere, cum se poate observa la toți directorii de hotel. Au coborît pe scări, în fund, în vârful balustradei, era o statueta de fontă, ornamentală, în stilul vreunui hidalgo sau paj de operă, iată o figură care prea bine ar putea fi alipită, cu globul său electric iluminat, unuia din marile promontorii portugheze sau galiciene, de la São Vicente, Espichel, Roca, Finisterre, și altele de mai mică valoare, dar cu toate acestea nu se străduiesc mai puțin să spargă apele, totuși destinul acestui hidalgo sau paj este să fie ignorat, poate în vreuna din zilele trecute să-l fi privit cineva cu atenție, nu au făcut-o Joana Carda și José Anaïço, o fi pentru că au alte griji mai serioase, cu toate că, întrebați, n-ar ști probabil să spună ce anume. Cine stă în răcoarea hotelului, în acea penumbră seculară, nu-și închipuie cât de cald e pe stradă. E august, dacă ne mai amintim bine, clima nu s-a schimbat pentru că a călătorit peninsula doar o sută cincizeci de kilometri, presupunând că viteza s-a menținut constantă, după cum a informat postul de radio național al Spaniei, n-au trecut decît cinci zile și parcă ar fi fost un an. A spus José Anaïço, cum era și de așteptat, O plimbare pe zăpușeala asta, cu valiza și bățul în mină, nu mă prea atrage, în zece minute vom fi terminați, cel mai bine ar fi să intrăm într-o cafenea, bem ceva răcoritor, Aș prefera un parc, o bancă izolată, la umbră, E pe-aici, în apropiere, un parc, în Piața Dom Luís, dacă știți, Nu locuiesc în Lisabona, dar știu, Aha, nu locuiți în Lisabona, a repetat inutil José Anaïço. Coborau pe Rua do Alecrim, ea ducea valiza și bățul, vor fi destui trecători care să creadă despre el lucruri puțin măgulitoare, dacă nu îi duce valiza, și despre ea lucruri puțin decente, dacă duce bățul ăla, atît e de adevărat că sîntem cu toți niște observatori

implacabili, malițioși cînd se nimereste și chiar mai mult decît trebuie. La exclamația lui José Anaïço s-a limitat Joana Carda să răspundă că sosise chiar în ziua aceea, cu trenul, că o pornise direct spre hotel, restul îl vom afla acum.

Sînt așezați, din fericire, la umbra copacilor, el a întrebat, Prin urmare, ce v-a adus la Lisabona, din ce pricină ați venit să ne căutați, și ea i-a spus, Pentru că trebuie să fie adevărat că dumneavoastră și prietenii dumneavoastră aveți un rol în ceea ce se întîmplă, Ce se întîmplă, cui, Știți prea bine la ce mă refer, peninsula, sfîșierea Pirineilor, călătoria asta cum nu s-a mai văzut vreodată, Uneori și eu îmi spun că da, e din cauza noastră, alteori găsesc că sîntem cu toți smintiți, O planetă care merge în jurul unei stele, rotindu-se și tot rotindu-se, fie zi, fie noapte, fie frig, fie cald, și un spațiu aproape gol unde există obiecte gigantice care nu au alt nume decît cel pe care li-l dăm noi, și un timp despre care nimeni nu știe cu adevărat ce este, și toate astea să fie și ele opera unor smintiți, Sînteți astronom, a întrebat José Anaïço, amintindu-și în acea clipă de Maria Dolores, antropologul din Granada, Nu sînt astronom, dar nici neroadă, Scuzați-mi impertinența, sîntem cu toți nervoși, cuvintele nu spun ceea ce ar trebui, sînt prea multe, sînt prea puține, vă rog să mă scuzați, Vă scuz, Pesemne că vă par sceptic pentru că mie nu mi s-a întîmplat nimic în afară de sturzi, cu toate că, Cu toate că, Cu puțin timp în urmă, în hotel, cînd v-am văzut în salon, m-am simțit ca și cum aș fi fost pe un vas pe mare, a fost pentru prima oară, Iar eu v-am văzut ca și cum v-ați fi apropiat de foarte departe, Și nu erau decît cîțiva pași.

Veniți din toate părțile zării, sturzii au coborît brusc peste copacii din parc. Din străzile învecinate s-au ivit persoane, alergînd, priveau în sus, arătau cu degetul, Iar au venit, a spus José Anaïço, energizat, și mai rău e că nu vom putea vorbi cu toată mulțimea asta în jur. În acea clipă sturzii s-au

ridicat în zbor cu toții, au acoperit parcul cu o pată mare și neagră în vibrație, oamenii țipau, unii amenințatori, alții tulburați, alții înfricoșați. Joana Carda și José Anaïço priveau fără să înțeleagă ce se întâmplă, și atunci marea masă s-a înșiruit, a devenit triunghi, aripă, săgeată, iar apoi din trei ocoluri rapide sturzii au țîșnit înspre sud, au traversat fluviul, au dispărut departe în zare. Curioșii, gură-cască, adunați acolo, au scos exclamații de surpriză, dar și de decepție, în câteva minute parcul s-a golit, s-a simțit din nou căldura, așezați pe o bancă mai rămăseseră un bărbat și o femeie, aveau un băț de velniș și o valiză. José Anaïço a spus, Cred că n-au să se mai întoarcă niciodată, iar Joana Carda, Acum am să vă povestesc ce mi s-a întâmplat.

Odată recunoscută gravitatea faptelor relatate, prudența a hotărît ca Joana Carda să nu se instaleze la celebrul hotel, pe al cărui acoperiș încă mai așteptau plasele, acum zadarnic, să coboare acolo sturzii. A fost o hotărîre inteligentă, a evitat, barem, să se poată confirma modificarea, pentru a doua oară, a proverbului despre lovitură și iepuri, și care ar însemna să cadă în laț, laolaltă cu cei trei suspecti, dacă nu chiar incriminați deja, o femeie cu haruri în scrimă metafizică. Schimbînd textul în cuvinte mai puțin baroce și construcții mai aerisite, Joana Carda s-a instalat mai sus, în Hotel Borges, în plin Chiado, cu valijoara și bățul ei de velniș, care din păcate nu e telescopic, să se strîngă, de acea oamenii o privesc intrigati cînd trece, iar la recepția hotelului, glumind ca să-și mascheze reala curiozitate, un funcționar, respectuos de altfel, va face o discretă aluzie la nulele care nu sînt bastoane, i-a răspuns Joana Carda prin tăcere, la urma urmelor, nu există nici o lege cunoscută care să interzică unui oaspete să transporte în camera sa o ramură de stejar, darmite o nulia subțirică, ce nici nu atinge doi metri lungime, lesne de purtat în lift, și care, dacă o pui deoparte, într-un colț, nici nu se bagă de seamă.

José Anaíço și Joana Carda au stat mult de vorbă, pînă după asfințitul soarelui, închipuți-vă, au întors subiectul pe toate fețele posibile, și de fiecare dată ajungeau la concluzia că, nefiind nimic natural în el, lucrurile se petreceau ca și cum o nouă normalitate ar fi venit să se instaleze în locul celei vechi, dar fără convulsii, zguduiți sau schimbări de culoare, care, de altfel, chiar dacă s-ar produce, tot n-ar explica nimic. Greșeala e doar a noastră, cu gustul nostru pentru dramă și tragedie, cu nevoia de contur și gesturi largi, ne minunăm, de pildă, în fața unei nașteri, învîlmășeala aceea de suspine și gemete și țipete, corpul care se deschide ca o smochină coaptă și azvîrle afară un alt corp, și asta e o minune, într-adevăr, dar nu a fost o minune mai mică ceea ce n-am putut vedea, ejacularea arzătoare în interiorul femeii, maratonul sub focuri de artificii, iar pe urmă făurirea nespus de lentă a unei ființe prin sine însăși, e adevărat că și cu ajutoare, aceea care va fi, ca să nu mergem mai departe, aceea care scrie asta, iremediabil ignorînd ce i s-a întîmplat atunci și totodată, hai să mărturisim, nu prea cunoscător a ceea ce i se întîmplă acum. Joana Carda nu știe și nu poate spune mai mult. Bățul era acolo, pe jos, am tras o linie cu el, dacă pentru că am făcut așa ceva se petrec toate lucrurile astea, cine sînt eu să jur, trebuie venit și văzut. Au dezbătut din nou și din nou problema, era deja în amurg cînd s-au despărțit, ea a luat-o spre Borges în sus, el spre Bragança în jos, și merge chinuit de remușcări José Anaíço, căruia puțin i-a păsat de ce li se întîmplase prietenilor, ingraturul, a fost de ajuns să-i apară o femeie scornind povești de mică vrăjitoare, și aproape toată după-amiază s-o asculte, Trebuie mers și văzut, repeta ea, modificînd ușor fraza, poate pentru a-l convinge definitiv, în multe cazuri e unica soluție să spui în alt fel. La intrarea în hotelul său José Anaíço a ridicat ochii, de la sturzi nici o pană, umbra înaripată care tocmai a trecut, fugară și catifelată ca o mîngîiere discretă, a fost

un liliac la vinătoare de țințari și fluturi de noapte. Micul hidalgo de pe balustradă are felinarul aprins, e acolo ca să salute, dar José Anaíço nici măcar o privire îngreșată nu-i aruncă, îl așteaptă cu siguranță o noapte grea dacă nu s-au întors Pedro Orce și Joaquim Sassa.

S-au întors. Așteaptă în salon, așezați pe aceleași scaune pe care au stat Joana Carda și José Anaíço, și mai sînt unii care nu cred în coincidențe, cînd tocmai coincidențele se întîlnesc și se pregătesc mai des în lume, dacă nu cumva coincidențele sînt însăși logica lumii. José Anaíço se oprește la intrarea în salon, se pare că se va repeta totul, dar nu chiar acum, parchetul a rămas neclintit, cei patru pași de distanță sînt doar o distanță de patru pași, nici un hău interstelar, nici un salt de moarte sau de viață, picioarele s-au mișcat singure, apoi gurile au vorbit ca să spună ceea ce e de așteptat. Ai fost să ne cauți, a întrebat Joaquim Sassa, dar la o întrebare atît de simplă nu poate José Anaíço să răspundă cu simplitate, Da sau Ba, amîndouă cuvintele ar fi adevărate, amîndouă ar minți, ar dura prea mult ca să explice, de aceea a pus la rîndul său o întrebare, la fel de legitimă și naturală ca și cealaltă, Unde naiba ați fost atîta vreme. Se vede că Pedro Orce a obosit, nici nu-i de mirare, vîrsta, orice-ar zice îndărătnicii, își spune cuvîntul, dar pînă și un bărbat tînăr și viguros ar fi ieșit terminat din mîinile doctorilor, teste peste teste, analize, radiografii, chestionare, lovituri de ciocănel în tendoane, sondaje la urechi, examinări ale retinei, electroencefalograme, nu-i de mirare că pleoapele îi atîrnă de parcă ar fi de plumb. Tot ce vreau e să dorm, spune el, savanții ăștia portughezi erau să mă omoare. Atunci au hotărît ca Pedro Orce să se retragă în cameră pînă la ora cinei, o să coboare mai tîrziu pentru o supă de pasăre cu orez și un plept de găină, deși nu prea avea poftă de mîncare, i se pare că are încă stomacul plin cu substanță radiologică. Dar n-ai făcut nici o radiografie la stomac, s-a mirat Joaquim Sassa, Păi nu, dar e ca

și cum aș fi făcut, zîmbetul lui Pedro Orce era la fel de decolorat ca un trandafir veșted. Stai să te odihnești, i-a spus José Anaïço, Joaquim și cu mine o să mergem să cinăm la un restaurant, vorbim despre ce s-a întîmplat, iar cînd ne întoarcem îți batem la ușă, să vedem cum te simți. Nu mai bateți, mai mult ca sigur că voi dormi, aș vrea să dorm douăsprezece ore în șir, pe mîine, și s-a retras tîrșiindu-și picioarele. Sărmanul, în ce belea l-am băgat, asta a fost spus de José Anaïço. Și pe mine m-au hărțuit cu examene și întrebări, dar nu se compară cu ce i-au făcut lui, știu de ce mi-a amintit asta, de o povestire pe care am citit-o cu mulți ani în urmă, *Inocent între doctori* se numea, De Rodrigues Miguéis¹, Întocmai.

Pe stradă au hotărît să se mai plimbe în Doi Cal, era încă devreme pentru cină, și puteau tăl-făsui în voie. Dezorientarea era totală, a început Joaquim Sassa, și dacă se agață atîta de noi e pentru că nu mai au nimic altceva, adică, de-acum chiar încep să aibă prea mult, poate din cauza știrilor de la televizor, de ieri, și din ziarele de azi, ai văzut titlurile celor de după-amiază, au înnebunit, le-au căzut pe cap o droaie de persoane care jură că simt și ele tremuriciul de pămînt și că au aruncat pietricele în rîu și a ieșit de-acolo o nimfă, iar papagalul scoate sunete ciudate. Totdeauna se întîmplă așa, vestea naște veste, pe păsărelele noastre, probabil, n-o să le mai vedem, De ce, ce s-a întîmplat, Cred c-au plecat, Așa pur și simplu, nici mai mult nici mai puțin, după ce nu te-au slăbit deloc o săptămînă întreagă, Așa se pare, Le-ai văzut, Da, au traversat fluviul înspre sud și nu s-au mai întors, Cum de-ai știut că plecau, erai la fereastra camerei, Nu, am fost într-un parc din apropiere, În loc de asta, mai bine ai fi încercat să afli unde eram noi, Asta și aveam de gînd, dar pe

1. José Rodrigues Miguels, scriitor portughez contemporan, născut în 1901, autor a numeroase romane și nuvele.